

**Riksdagens
bankfullmäktiges
berättelse
för 1989**

Helsingfors 1990

**RIKSDAGENS
BANKFULLMÄKTIGES BERÄTTELSE
FÖR 1989**

**TILL
RIKSDAGENS BANKUTSKOTT**

INNEHÅLL

	Sid.		Sid.
FINLANDS BANKS VERKSAMHET	3	Resultaträkning	18
Den ekonomiska utvecklingen	3	Bokslutsbilagor	19
Centralbankspolitiken	5	Kommentarer till bokslutet	20
Penning- och valutakurspolitiken	5	<i>Allmänna principer för bokslutet och bokföringen</i>	20
<i>Den allmänna linjen i centralbankspolitiken</i> ...	5	<i>Kommentarer till balansräkningen</i>	20
<i>Valutakursen och räntorna</i>	6	<i>Kommentarer till resultaträkningen</i>	22
<i>Kassareservdepositionerna</i>	7	ÄRENDEN HANDLAGDA AV BANKFULLMÄKTIGE	25
<i>Revideringen av dagslånesystemet</i>	7	Revisionen	25
<i>Grundräntan</i>	8	Granskningen av lånerörelsen och valutahandeln	25
<i>Kapitalrörelsernas struktur</i>	8	Inventeringen och inspektionen av avdelningskontoren	25
<i>Bankernas låneräntor och kreditgivning</i>	9	Fonden för Finlands självständighets jubileumsår 1967 (Sitra)	25
Finansmarknaden	9	Verksamhetsberättelse om E.J. Långmans fonder	25
<i>Utvecklingen på finansmarknaden i huvuddrag</i>	9	Gränserna för Finlands Banks räntor	25
<i>Utvecklandet av Finlands Banks instrument</i> ...	11	Höjning av grundräntan	25
<i>Liberaliseringen av valutareglerna</i>	11	Ändring av gränserna för valutaindexets variationsintervall	26
<i>Lagstiftningsprojekt som påverkar finansmarknadens verksamhetsmiljö</i>	12	Betalning av ränta på statens pensionsfonds medel	27
Övrig myndighetsutövning	13	Betalning av ränta på statens kassaplaceringar ...	27
Arrangemangen med de länder som Finland har betalningsavtal med	13	Betalning av ränta på kommunernas pensionsfonds medel	28
Förvaltningen av valutareserven	13	Finlands Banks avdelningskontor	28
Särskilda finansieringsarrangemang och konjunkturpolitiska specialdepositioner	14	Ändringar i pensionsstadgan för Finlands Bank	28
<i>De särskilda finansieringsarrangemangen</i>	14	Aktieteckning	29
<i>Konjunkturpolitiska specialdepositioner</i>	14	Utländsk korrespondentbank	29
Betalningsmedelsförsörjningen	15	Direktionen	29
Finlands Banks bokslut	16	Kontrollanterna vid avdelningskontoren	29
Balansräkning	16	Bankfullmäktige	30
		Revisorer	30

Siffrorna i berättelsen baserar sig på de uppgifter som fanns tillgängliga vid månadsskiftet januari—februari 1990.

ISSN 0356-0457

Helsingfors 1990. Statens tryckericentral

FINLANDS BANKS VERKSAMHET

Under Finlands Banks 178 verksamhetsår präglades samhällsekonomin av samma trender som under föregående år. Den ekonomiska tillväxten var redan för tredje året i följd mycket snabb och bars framför allt upp av den inhemska efterfrågan. Överhettningen i ekonomin var därför tydligare än förut. Underskottet i bytesbalansen fördjupades kännbart, och det inflationsmål som hösten 1988 hade uppställts i den kombinerade ekonomisk- och inkomstpolitiska uppgörelsen kunde inte nås.

Huvudansvaret för dämpningen av den inhemska efterfrågan föll på penningpolitiken. Finlands Bank var därför tvungen att hålla finansmarknaden stram och räntenivån hög. Aktiva åtgärder i detta syfte var förstärkningen av marken, indrivningen av tilläggs-kassareservdepositioner av bankerna och höjningen av grundräntan. Bankernas kreditgivning avtog betydligt särskilt i slutet av året, då de höga marknadsräntorna och osäkerheten om den kommande ekonomiska utvecklingen bidrog till att dämpa skuldsättningsbenägenheten.

Liberaliseringen av kapitalrörelserna fortsatte. Samtidigt förbereddes frivivningen av handeln med finansiella tjänster som ett led i den europeiska integrationen. Fastän Finland inlett liberaliseringen av finansmarknaden och kapitalrörelserna senare och avreglerat i en långsammare takt än andra länder, är den finländska finansmarknaden redan nu till en mycket stor del integrerad med de internationella marknaderna. Detta kräver en betydande disciplin inom alla sektorer av den ekonomiska politiken.

Den ekonomiska utvecklingen

Högonkonjunkten fortsatte i de västliga industriländerna 1989, och totalproduktionen i OECD-länderna ökade med 3 1/2 procent. Tillväxten blev en knapp procentenhet mindre än föregående år. Till denna och till ökningen i den internationella handeln bidrog alltjämt företagets investeringar. Volymen av världshandeln steg med 7 1/2 procent. Finlands

exportmarknader växte ungefär lika mycket som världshandeln.

Obalansen i industriländernas utrikeshandel tilltog inte längre nämnvärt, trots att dollarkursens förstärkning under året motverkade balanseringen av Förenta Staternas utrikeshandel. Den starka efterfrågan och det höga kapacitetsutnyttjandet gav fart åt inflationen i industriländerna. Konsumentpriserna gick i OECD-länderna upp med i genomsnitt 5 procent, dvs. drygt en procentenhet mera än året innan. I vissa länder kunde tecken också på en stigande löneökningstakt skönjas. Genom att uppgången i råvarupriserna på världsmarknaden bröts lättade inflationstrycket en aning, och konsumentprisstegringen utjämnades mot slutet av året. Den avsevärda höjningen i räntenivån hade en dämpande inverkan på inflationen i industriländerna.

Tillväxten i volymen¹ av Finlands varu- och tjänsteexport stannade på knappt 2 procent (tabell 1). Exportökningen begränsades av att produktionsresurserna bands av den inhemska efterfrågan och dels också av att priskonkurrenskraften hade försvagats. Västexportens volymökning på knappt 2 procent utgjorde endast omkring en fjärdedel av marknadstillväxten. Östexportens volym minskade. Den höga investerings- och konsumtionsefterfrågan på hemmamarknaden medförde fortsättningsvis en snabb ökning av importen. Varu- och tjänsteimporten ökade volymmässigt med 9 1/2 procent. Importen av färdiga konsumtionsvaror steg med 13 och av investeringsvaror med 19 procent.

Varuexportpriserna gick upp med i genomsnitt 7 1/2 procent jämfört med året förut, även om prisstegringen under året avtog och skogsindustrins exportpriser i slutet av året vände nedåt. Importpriserna steg med i genomsnitt 3 1/2 procent. Efter revalveringen sjönk

¹ Värdet av varu- och tjänsteexporten har deflaterats med Statistiskcentralens prisindex. Siffrorna för exportens geografiska fördelning är däremot deflaterade med tullstyrelsens enhetsvärdeindex.

Tabell 1. Utvecklingen i Finland

	1979—1988 i genomsnitt	1986	1987	1988	1989
	volymförändring %				
Export	3.2	1.3	2.6	3.9	1.7
Privata investeringar	3.3	—0.4	5.0	11.7	14.7
Privat konsumtion	3.4	4.1	5.7	5.0	4.0
Inhemsk total efterfrågan	3.7	2.6	5.8	7.4	7.3
— därav offentlig	3.8	3.2	4.9	1.9	3.4
Import	4.2	3.1	9.0	11.5	9.6
BNP	3.4	2.1	4.0	5.2	5.0
	förändring %				
Förtjänstnivå	9.7	7.0	7.0	9.0	8.4
Exportens enhetsvärdeindex	5.7	—2.3	2.2	5.2	7.5
Importens enhetsvärdeindex	4.5	—9.9	— 2.0	2.3	3.5
Bytesförhållande	1.2	8.5	4.2	2.9	3.9
Konsumentpriser	7.5	3.6	3.7	5.1	6.5
— december—december	3.4	3.7	6.5	6.5
Arbetslöshet, %	5.2	5.4	5.1	4.6	3.5
	mrd. mk				
Bytesbalans	—3.8	— 7.9	—12.6	—21.0
— bunden	5.9	2.5	4.2	3.9
— konvertibel	—9.7	—10.4	—16.8	—24.9
Statens nettofinansieringsbehov	—1.3	— 4.3	0.9	7.2

de en aning på grund av dels valutakursförändringen, dels den internationella prisutvecklingen. Bytesförhållandet i utrikeshandeln förbättrades sålunda redan för fjärde året i följd. Den realinkomstökning som förbättringen av bytesförhållandet gett upphov till har i Finland varit betydligt större än i de övriga industriländerna.

Bakom uppgången i den inhemska efterfrågan låg fortfarande främst hushållens efterfrågan. Tillväxten i den privata konsumtionen var alltså snabb, även om den mot slutet av året dämpades av de höga räntorna på konsumtionskrediter. Bostadsbyggnadsinvesteringarna ökade med 20 procent; året innan hade tillväxten redan varit 17 procent. Den starka konsumtionsefterfrågan, som hållit i sig i flera år, återspeglades framför allt i servicenäringarnas investeringar, som ökade i oförminskad takt. Skogs- och metallindustrins relativt goda exportresultat drev upp tillväxten i fabriksindustrins investeringar till 12 procent.

Överhettningen i ekonomin och övrefterfrågan på arbetskraft ledde trots stabiliseringsuppbyggnaden föregående höst till löne- och pris-

ökningar som betydligt översteg OECD-genomsnittet. I avtalet mellan regeringen och de centrala arbetsmarknadsorganisationerna sökte man begränsa de nya avtalsförhållningarna vid början av mars 1989 till drygt 1 procent. Avtalet innehöll en indexklausul, enligt vilken lönerna inom de branscher som anslutit sig till stabiliseringen skulle höjas ytterligare den 1 mars 1990, om konsumentpriserna steg med mera än 4 procent från december 1988 till december 1989. Till de fackförbund som bundit sig till avtalet hörde omkring 60 procent av löntagarna. En stor del av service sektorn lösgjorde sig från stabiliseringsuppbyggnaden och ingick avtal om lönehöjningar som betydligt översteg stabiliseringslinjen. Detta ökade löneglidningstrycket inom de branscher som godkänt stabiliseringsavtalet. Av den genomsnittliga ökningen i förtjänstnivåindex på 8.4 procent stod avtalslönerna för 5.4 procentenheter.

Konsumentprisindex steg under året med 6.5 procent; lönerna och övriga inhemska kostnadsfaktorer stod för 2 1/2 procentenheter, den offentliga sektorns åtgärder för omkring 1 och importpriserna för drygt 1 procentenhet.

En betydande del — nästan 2 procentenheter — av ökningen kunde tillskrivas den snabba uppgången i bostadspriserna, då den prisökning som skett under andra halvåret 1988 togs med i indexet 1989. Den snabba tillväxten i realinkomsterna under högkonjunkturen gav för sin del fart åt stegringen i realpriserna på bostäder. Då därtill bostadsinvesteringarnas relativa förmånlighet i beskattningen förbättrades och tillgången på finansiering inte begränsades av kreditreglering, uppstod det en stark efterfrågan på bostäder. De stigande räntorna och det ökade bostadsutbudet ledde dock till att den uppåtgående pristrenden bröts under 1989, och mot slutet av året vände priserna nedåt.

Den starka inhemska efterfrågan resulterade i att underskottet i bytesbalansen fördjupades till 21 mrd. mk eller mer än 4 procent av bruttonationalprodukten. Ökningen i den utländska skulden och stegringen i de internationella räntorna medförde ett underskott i kapitalavkastningen på 9 1/2 mrd. mk. Också handelsbalansen visade efter många år av överskott ett minus på drygt 6 mrd. mk. Tjänstebalansens underskott fördjupades ytterligare och blev 2 mrd. mk.

I budgeten för 1989 hade finanspolitiken beroende på den inkomstpolitiska helhetsuppbyggnaden och dels också på den väntade försvagningen av konjunkturutvecklingen gjorts något expansiv. Löntagarnas realinkomstökning stärktes genom en sänkning av skatteskalorna i anslutning till inkomstskattereformen. Då balansproblemen i ekonomin visade sig vara allvarligare än väntat, stramades finanspolitiken åt under våren. Arbetsgivarnas socialskyddsavgifter höjdes med 0.25 procentenheter vid början av maj och omsättnings-skatten med 0.5 procentenheter till 16.5 procent vid början av juni. Tillväxten i statens utgifter avtog till 2 1/2 procent. Finanspolitiken skärptes dock i huvudsak genom att den snabba ekonomiska tillväxten och den högre inflationstakten ökade skatteinkomsterna. Statshushållningens finansiella överskott mätt med nettofinansieringsbehovet steg till över 7 mrd. mk. I relation till bruttonationalprodukten växte överskottet med en procentenhet.

Ökningen i statshushållningens finansiella sparande balanserade endast delvis fördjupningen av den privata sektorns finansiella underskott. Hushållens sparkvot förblev låg. Uppgången i bostadsinvesteringarna finansie-

rades följaktligen med krediter. Företagens internfinansiering var fortsättningsvis relativt god, men det oaktat ökade företagen andelen utländsk finansiering. Tillväxten i bankernas mark- och valutakrediter uppgick i början av 1989 ännu till omkring en femtedel, men avtog under de sista månaderna av året. I synnerhet för hushållens bostads- och konsumtionskrediter dämpades ökningen under året på grund av centralbankspolitiken och blev för hela året 13 procent. Bankernas totala markkrediter steg med 11 procent. Att depositionsökningen stannade på 8 procent var ett av tecknen på att den finansiella jämvikten i ekonomin försvagats.

Centralbankspolitiken

Penning- och valutakurspolitiken

Den allmänna linjen i centralbankspolitiken

Då inflationstrycket blev starkare och de yttre obalanserna tilltog inriktade sig Finlands Bank liksom året innan på att dämpa tillväxten i den inhemska efterfrågan. Det stod genast i början av året klart att finanspolitiken trots budgetöverskottet inte var tillräckligt stram för att kyla ned den överhettade ekonomin. En väsentlig skärpning av penningpolitiken ansågs därför nödvändig.

Höjningen av räntenivån genom marknadsoperationer under årets första månader ledde emellertid snabbt till ett valutainflöde. Likviditeten på penningmarknaden ökade och räntorna vände nedåt. För att göra det möjligt att kyla ned ekonomin med hjälp av penningpolitiken sänktes gränserna för valutaindexets variationsintervall med omkring 4 procent i mars, varvid marken omedelbart revalverades med ca 3 procent. Differensen mellan de inhemska och de utländska penningmarknadsräntorna vidgades samtidigt med drygt en procentenhet.

Högkonjunkturen, som var på väg att brytas, avspeglades på finansmarknaden framför allt i en kraftig tillväxt i bankernas kreditgivning. Finlands Bank sökte dämpa kreditgivningen genom att inverka på marknadsräntorna, uppbära kassareservdepositioner och höja grundräntan. Kassareservskyldigheten höjdes i februari till 8.0 procent, dvs. till sin maximinivå enligt kassareservavtalet. I mars kompletterade Finlands Bank och bankerna det egentliga kassareservavtalet med ett tilläggsavtal, som gav Finlands Bank rätt att temporärt uppbära

räntefria tilläggs-kassareservdepositioner fram till de första månaderna av 1990. Indrivningen av tilläggs-kassareserver bands vid utvecklingen av bankernas kreditgivning under 1989 och vid behov under januari-februari 1990. Grundrättan höjdes den 1 november med en procentenhet framför allt för att främja hushållens sparande. Sparandet stimulerades också genom att den högsta tillåtna räntan på skattefria depositioner höjdes med en procentenhet den 1 december.

Då den yttre balansen under årets lopp ytterligare försvagades och finanspolitiken trots skärpningen inte kunde fås tillräckligt stram, minskade placerarnas förtroende för den finländska ekonomin märkbart mot slutet av året. Under höstens lopp uppstod tidvis förväntningar om en försvagning av marknaden. Finlands Bank höll markens externa värde stabilt genom att vid ett flertal tillfällen sälja valuta. Penningmarknadsräntorna steg under de sista månaderna av året, och räntedifferensen gentemot utlandet växte med mer än 3 procentenheter från augusti fram till årets slut.

Valutakursen och räntorna

Tack vare stabiliseringsavtalet från hösten 1988 och den relativt goda exportutvecklingen var placerarnas tilltro till den finländska ekonomin under hela början av året stark. Då också differensen mellan de inhemska och de internationella räntorna var positiv, uppstod ett inflöde av kapital. Nettokapitalimporten uppgick i januari-februari till över 7 mrd. mk, vilket betydligt översteg underskottet i bytesbalansen. För att hålla valutaindexet inom bandet köpte Finlands Bank i början av året valuta för över 4 mrd. mk. Ökningen i valutareserven tillförde den inhemska penningmarknaden likviditet, och penningmarknadsräntorna vände tydligt nedåt. Det rikliga kapitalinflödet gjorde det således omöjligt att höja räntenivån med marknadsoperationer.

När tillväxten i den inhemska efterfrågan höll i sig, blev det dock nödvändigt att strama åt penningpolitiken. Gränserna för valutaindexets variationsintervall sänktes därför i mitten av mars, vilket innebar att indexet kunde förstärkas och räntenivån stiga. De nya gränserna fastställdes till 96.5 och 102.5 mot tidigare 100.5 och 106.8. Efter beslutet stärktes marknaden på några dagar med omkring 3 pro-

cent. Samtidigt steg penningmarknadsräntorna och differensen gentemot de utländska räntorna ökade med över en procentenhet. Marknaden förstärktes ytterligare i april, då valutaindexet kom i närheten av bandets nedre gräns. Tre månaders heliborräntan låg på omkring 12 procent från mars till slutet av augusti.

Indrivningen av kassareservdepositioner, nedgången i den bundna valutareserven och amorteringarna på statens utländska lån bidrog till att minska likviditeten på penningmarknaden under våren. För att penningmarknaden inte skulle stramas åt och räntorna inte stiga så mycket att kapitalimporten på nytt skulle ta fart, köpte Finlands Bank bankcertifikat av bankerna från och med mars. Finlands Banks innehav av bankcertifikat ökade från årets början fram till slutet av maj med omkring 1.3 mrd. mk. Bankernas position på dagsmarknaden skärptes dock i maj så att bankerna vid slutet av maj hade dagslån för närmare 4 mrd. mk.

Dagslånesystemet reviderades i juni, varefter bankerna inte längre fick utnyttja dagslån som en permanent finansieringskälla. För att förstärka bankernas likviditetsställning köpte Finlands Bank i juni bankcertifikat i stor omfattning. Behovet av likviditetstillförsel ökade också genom att omkring 3 mrd. mk i investeringsdepositioner i anslutning till föregående års investeringsreserveringar deponerades i Finlands Bank i juni. I juni-juli steg Finlands Banks innehav av bankcertifikat med inemot 10 mrd. mk.

Under höstens lopp blev prognoserna om Finlands ekonomiska läge betydligt dystrare än förut. Åtstramningen av finanspolitiken i statsbudgeten för 1990 tolkades på marknaden som otillräcklig med tanke på det ekonomiska läget. Osäkerheten förstärktes av ett antal större konkurser, i synnerhet den konkurs som drabbade Wärtsilä Marinindustri. Vidare fördjupades bytesbalansunderskottet under hösten mer än prognostiserat. Inte heller inflationen avtog på det sätt som man räknat med. Trots att efterfrågan på utländska finansieringslån alltjämt var livlig, förslog kapitalimporten inte längre till att täcka underskottet i bytesbalansen. Valuta strömmade ut bl.a. via terminsmarknaden.

I början av september sålde Finlands Bank valuta för över en miljard mark för att hindra att valutaindexet försvagades. Då likviditeten på penningmarknaden minskade, steg räntorna markant. Räntorna steg på nytt i månadsskif-

tet september-oktober, då oklarheterna i samband med importstatistiken åstadkom oro på marknaden. Finlands Bank sålde valuta för ett värde av över två miljarder mark. En liknande situation uppstod under andra hälften av november, då osäkerheten om resultatet av de inkomspolitiska förhandlingarna orsakade oro på valutamarknaden.

Huvudsakligen på grund av valutaförsäljningarna krympte Finlands Banks konvertibla valutareserv från utgången av augusti till årets slut med 6.6 mrd. mk. En del av det allt djupare underskottet i bytesbalansen finansierades således genom en minskning av valutareserven. Uppgången i de inhemska penningmarknadsräntorna blev därför mindre än om valutareservens nivå skulle ha bibehållits. Tre månaders heliborräntan steg emellertid under höstens lopp med omkring 4 procentenheter eller till drygt 16 procent, och differensen gentemot de utländska räntorna vägda med vikterna i valutaindexet ökade med över 3 procentenheter.

Interventionerna på den inhemska penningmarknaden gjordes så gott som enbart med bankcertifikat emitterade av Finlands Bank och de banker som var berättigade till centralbanksfinansiering och största delen i maturiteterna 1 och 3 månader. Värdet av Finlands Banks innehav av bankcertifikat ökade under året med omkring 27 mrd. mk. Vid årets slut innehade Finlands Bank ca 42 procent av samtliga bankcertifikat som bankerna emitterat.

Kassareservdepositionerna

Finlands Bank höjde i februari kassareservskyldigheten till 8.0 procent, varvid det i kassareservavtalet tillåtna utrymmet helt och hållet hade utnyttjats. Den fortsatt snabba tillväxten i bankernas kreditgivning och stegringen i bostadspriserna ansågs dock kräva ytterligare åtgärder för att dämpa kreditefterfrågan. I mars kompletterade Finlands Bank och bankerna det egentliga kassareservavtalet med ett tilläggsavtal, som gav Finlands Bank möjlighet att höja kassareservskyldigheten till högst 12 procent.

I avtalet fastställdes att tilläggs-kassareservdepositionerna i motsats till de egentliga kassareservdepositionerna skulle vara räntefria och göras bank- eller bankgruppsvis. Genom de räntefria depositionerna avsåg Finlands Bank

att höja kostnaderna för bankernas utlåning och därmed deras utlåningsräntor i relation till marknadsräntorna. Indrivningen av tilläggsdepositioner bands till tillväxten i bankens eller bankgruppens personliga krediter eller totala kreditgivning beroende på vilkendera som varje månad från utgången av februari till årets slut var större. Finlands Bank kunde enligt avtalet utnyttja tilläggs-skyldigheten ännu på grundvalen av utvecklingen i januari-februari 1990, om kreditgivningen på nytt avsevärt började stiga. Tilläggsdepositionerna återbetalas månatligen i lika stora poster senast i juli-december 1990. Systemet hade en höjande effekt på utlåningsräntorna under våren och bidrog således till att dämpa kreditefterfrågan.

Från och med maj uppbar Finlands Bank omkring 3 mrd. mk i räntefria kassareservdepositioner. De olika bankernas kassareservdepositionsskyldighet för inlåningen i december var följande: Andelsbankorganisationen 8.6 %, Föreningsbanken i Finland 8.4 %, KOP 8.4 %, Sparbanksgruppen 10.9 %, Ålandsbanken 8.6 %. För de övriga bankerna uppgick kassareservskyldigheten till 8.0 %.

Revideringen av dagslånesystemet

Finlands Banks dagslånesystem ändrades i juni så, att de bankvisa dagslånekvoterna för de banker som var berättigade till centralbanksfinansiering slopades. Samtidigt avskaffades straffrättan, som hade debiterats på kvotöverskridningar och som senast hade uppgått till 19 procent. Systemet reviderades, eftersom det visat sig besvärligt att fastslå kvoterna för de olika bankerna och eftersom kvoterna begränsade konkurrensen på interbankmarknaden.

I samband med reformen höjdes dagslåneräntan från 13 till 15 procent, medan dagsdepositionsräntan bibehölls vid 4 procent. Villkoren för dagslånesystemet ändrades dessutom så, att permanent utnyttjande av dagslån inte var tillåtet. Finlands Bank krävde diskussioner om anledningen till att en bank utnyttjat dagslån och om korrigerande åtgärder, ifall det glidande medeltalet av bankens dagsposition för de fem senaste bankdagarna var negativt. Bankerna kunde temporärt uppta lån på Finlands Banks dagsmarknad utan någon övre gräns, men de skulle i första hand ty sig till interbankmarknaden för att utjämna sina likviditetsskillnader och hålla dagsdepositioner i Finlands Bank.

Erfarenheterna av det nya systemet¹ visade rätt snart att detta inte fungerade tillräckligt effektivt i situationer då bankernas likviditet kraftigt stramades åt. Därtill var administrativa sanktioner problematiska då brott mot femdagarsregeln orsakades av en tillfällig likviditetsstörning av teknisk natur.

I november gjorde Finlands Bank femdagarsregeln mer flexibel. Det glidande medeltalet av bankernas dagsposition för fem dagar tilläts vara negativt. I sådana fall debiterades på dagslånen dock dubbel dagslåneränta. Avsikten med ändringarna var att administrativt förenkla användningen av dagsmarknadssystemet och att samtidigt effektivisera inverkan av Finlands Banks interventionspolitik på räntorna.

Grundräntan

En höjning av grundräntan diskuterades redan på våren. Efter grundligt övervägande höjde Finlands Bank grundräntan den 1 november från 7.5 till 8.5 procent. Vid början av året hade räntan sänkts med en halv procentenhet i anslutning till föregående års stabiliseringsuppgörelse. Finlands Bank hade dock samtidigt framhållit att det kunde bli nödvändigt att på nytt höja grundräntan, om kostnads- och prisstegringen inte saktade av eller bytesbalansunderskottet fortsatte att öka.

Under årets lopp översteg inflationen betydligt det mål som hade uppställts i stabiliseringsuppgörelsen hösten 1988. Då marknadsräntorna därtill steg, växte differensen mellan grundräntan och marknadsräntorna oproportionerligt. När inflationstakten ökade blev den högsta räntan på skattefria, grundräntebundna depositioner oundvikligen efter. Höjningen av grundräntan höjde avkastningen på dessa depositioner och var således ägnad att stimulera sparintresset. Eftersom största delen av hushållens depositions- och krediträntor alltjämt var bundna vid grundräntan, väntades höjningen ge utslag på hushållens spar- och konsumtionsbeslut.

Höjningen av grundräntan ansågs medföra problem för dem som under de två senaste åren köpt en bostad och som varit tvungna att finansiera en dyr bostad med högräntelån. Finlands Bank rekommenderade därför i sam-

¹ Systemet innebär att varje bank har en checkräkning med kredit i Finlands Bank. Via checkräkningen kan banken i Finlands Bank uppta lån över en natt till dagslåneränta eller göra depositioner över en natt till dagsdepositionsränta.

band med beslutet att kostnaderna för skötseln av grundräntebundna bostadslån som beviljats efter juni 1987 skulle bibehållas oförändrade genom att lånens amorteringstid förlängdes. Räntorna på äldre, grundräntebundna lån som beviljats under ränteregleringen hade däremot i relation såväl till räntorna på nya krediter som till inflationen blivit mycket låga. Finlands Bank rekommenderade därför att bankerna skulle höja räntorna på lågräntelån som beviljats före 1987 med mera än en procentenhet, om det enligt räntevillkoret i låneavtalet var möjligt. Den rekommenderade höjningen var högst 1.5 procentenheter, dvs. 0.5 procentenheter större än grundräntehöjningen.

För att stödja hushållens finansiella sparande ändrade riksdagen på framställning av regeringen lagen om skattelättnader för depositioner och obligationer så, att den högsta skattefria depositionsräntan från och med början av december kunde vara grundräntan minus en procentenhet mot tidigare grundräntan minus två procentenheter.

Kapitalrörelsernas struktur

Liksom året innan importerades rikligt med kapital i form av valutalån, som företagen upptog antingen via bankerna eller direkt på de internationella marknaderna. Under året som helhet lyftes långfristiga finansieringslån till ett nettobelopp av omkring 24 mrd. mk. Direktinvesteringarna i utlandet växte ytterligare och uppgick till närmare 12 mrd. mk. I synnerhet under slutet av året orsakade förväntningarna om en försvagning av markens värde en snabb nedgång i de utländska bankernas och de finländska företagens valutaterminsförsäljningar. För hela året sjönk bankernas terminssäkringsfinansiering med närmare 8 mrd. mk (tabell 2).

Under årets första månader upptogs valutakrediter i stor omfattning framför allt via bankerna. I mars ledde minskningen i bankernas terminssäkringskrediter och de omfattande direktinvesteringarna i utlandet till att kapitalutflödet tillfälligt blev större än inflödet.

Från april till augusti var kapitalimporten åter rätt livlig. På våren lyftes utländska krediter i huvudsak av företagen och finansinstituten. På sensommaren orsakades kapitalimporten framför allt av terminssäkringskrediter på grund av utländska bankers terminskontrakt.

Under sommaren avtog efterfrågan på långfristiga valutakrediter betydligt. Detta berodde

Tabell 2. Bytesbalansens finansiering, Mmk

	1988	I	II	1989	III	IV	I-IV
Handelsbalans	784	770	-1 272	-2 782	-2 233	-5 517	
A. BYTESBALANS	-12 580	-3 212	-5 480	-6 199	-6 109	-21 000	
B. KAPITALIMPORT	12 763	5 032	4 305	3 212	2 488	15 037	
Finansieringslån							
Förmedlade av banker	14 886	5 490	5 808	2 078	5 580	18 956	
Allmänheten direkt	8 159	3 008	3 395	1 671	4 486	12 560	
Utrikeshandelns finansiering							
Finansieringslån	-3 072	2 912	418	4	-1 158	2 168	
Leverantörskrediter	-1 705	-455	-2 208	1 677	4 986	4 000	
Bankernas terminssäkringsfinansiering	5 356	-3 219	782	2 681	-8 204	-7 960	
Direktinvesteringar, netto	-6 771	-3 338	-1 609	-2 753	-2 742	-10 442	
Portföljinvesteringar, netto	-1 489	1 078	-686	162	28	582	
Statens lånekapital	-1 682	-141	-1 197	93	424	-1 855	
Övriga poster	-919	-303	-398	-2 207	64	-2 972	
A + B. VALUTARESERSVENS FÖRÄNDRING	183	1 820	-1 174	-2 987	-3 620	-5 961	
Konvertibel	517	1 371	-152	-1 802	-3 872	-4 455	
Bunden	-334	449	-1 022	-1 185	+ 252	-1 506	

sannolikt på de liberaliseringar av valutabestämmelserna som trädde i kraft vid början av september, men som fastställdes och aviserades redan i juni. De nya valutabestämmelserna var bl.a. ägnade att underlätta kapitlexporten och tillät utländsk upplåning på över ett år mot tidigare över fem år.

Från början av september minskade såväl de utländska bankernas som de finländska företagens terminsförsäljningar av valuta till bankerna och därmed strömmade valuta i stora mängder ut ur landet. Däremot ökade importen av långfristigt utländskt kapital påtagligt under årets sista månader.

Direktinvesteringarna i utlandet var till följd av företagets utländska företagsköp alltjämt livliga; de avtog dock något under andra halvåret. Däremot förblev de utländska direktinvesteringarna i Finland obetydliga. Liberaliseringen av valutareglerna i september hade åtminstone inte någon omedelbar effekt på volymen av vare sig direktinvesteringarna eller portföljinvesteringarna i utlandet.

Bankernas låneräntor och kreditgivning

Räntorna på bankkrediter steg betydligt under året som följd av dels uppgången i marknads-

räntorna, dels indrivningen av kassareservdepositioner. Medelräntan för bankernas nya markkrediter gick under året upp med omkring 3 1/2 procentenheter. Räntestegringen dämpade kreditefterfrågan avsevärt, och tillväxttakten för bankernas markkrediter avtog märkbart efter årets första månader. Från februari till årets slut växte bankernas totala kreditgivning med 11.4 procent, vilket i det närmaste motsvarade det mål som i tilläggs-kassareservavtalet hade uppställts för kreditillväxten.

Den åtstramade centralbankspolitiken fick till en början tydligast genomslag i prisutvecklingen på aktie- och bostadsmarknaden. Börskurserna vände nedåt i april, och nedgången i aktiekurserna blev brantare på hösten. Den långvariga uppgången i bostadspriserna stannade av och priserna började framför allt i huvudstadsregionen sjunka något.

Finansmarknaden

Utvecklingen på finansmarknaden i huvuddrag

Kapitalmarknaden var under första halvåret fortsatt livlig. Börsbolagen upptog liksom året innan avsevärda belopp nytt riskkapital på

aktiemarknaden. Aktiekurserna steg ända till april, och aktieomsättningen var rekordartad. Under andra halvåret minskade aktieemissionerna markant och aktiekurserna började sjunka. Orsak härtill var framför allt den höga räntenivån och förväntningarna om en försämring av det ekonomiska läget. Nedgången i aktiekurserna utjämnades i slutet av året och börsomsättningen tog åter fart så att totalomsättningen blev något större än föregående år.

Också masskuldebrevsmarknaden upplevde ett livligt år. Ny kreditfinansiering anskaffades på den inhemska masskuldebrevsmarknaden för omkring 22 mrd. mk, vilket översteg 1988 års volym med närmare en femtedel. Den privata sektorn — framför allt finansinstituten — emitterade nya masskuldebrevslån i stor omfattning. Detta berodde bl.a. på den förändrade räntestrukturen: de långa marknadsräntorna låg i synnerhet mot slutet av året på en betydligt lägre nivå än de korta. Också den betydande nedgången i statens emissioner, framför allt av skattefria obligationslån, gav utrymme för den privata sektorns emissioner.

Det var fortfarande förbjudet att sälja masskuldebrev i mark till utlandet. Nordiska Investeringsbanken och Världsbanken fick emellertid specialtillstånd till en riktad låneemission i mark till utlandet. I december beslöt Finlands Bank att förbudet skulle upphävas för lån som emitteras efter den 1 februari 1990.

Liberaliseringen av valutareglerna, företagens snabba internationalisering och den höga inhemska räntenivån ökade på olika håll intresset för riktade emissioner till utlandet av masskuldebrev i utländsk valuta. Allt som allt emitterades finländska masskuldebrevslån till ett värde av 26 mrd. mk och emissionerna översteg därmed rekordnivån 1988. Finansinstituten utgjorde den största emittentgruppen; deras andel av samtliga emissioner uppgick till 85 procent. Bankerna förmedlade aktivt utländsk finansiering och skaffade kapital på masskuldebrevsmarknaden, där de fick förmånlig finansiering genom ränte- och valuta-swapkontrakt. Statens bruttoemissioner i utlandet uppgick till 2 mrd. mk och företagets till i det närmaste samma belopp. Stocken av masskuldebrev som emitterats i utlandet utgjorde vid årets slut 82 mrd. mk.

Tillväxten på marknaden för korta pengar, som hade tagit fart 1985, fortsatte i samma höga takt som tidigare. Såväl det utelöpande beloppet som omsättningen av omsättningsbara instrument ökade avsevärt. Bankcertifikaten

bibehöll sin dominerande roll på marknaden; samtidigt växte företagscertifikatens andel något jämfört med föregående år närmast på bekostnad av den offentliga maktens certifikat-emissioner. Ett nytt inslag var att handeln med kortfristiga, icke omsättningsbara, kontobaserade placeringar med högst två veckors löptid mellan bankerna aktiverades. Detta förklarades av att skötseln av bankernas dagliga likviditet ökade i betydelse, då Finlands Bank ändrade dagsmarknadssystemet.

Bankernas medelsanskaffning till marknadspris i relation till den totala medelsanskaffningen växte ytterligare i takt med såväl den utländska skulden som finansieringen på den inhemska penningmarknaden. Också bankernas mest traditionella form av inlåning, depositionerna i mark, blev något mer marknadsbaserad. Detta berodde delvis på den nya lagen om skattelättnader för depositioner och obligationer, som trädde i kraft vid början av året. I den nya lagen sänktes den högsta skattefria räntan på depositioner i relation till grundräntan betydligt och antalet skattefria alternativ skars ned. Vid början av december kunde den högsta skattefria depositionsräntan efter en lagändring ånyo höjas.

Inom bankernas kreditgivning minskade andelen grundräntebundna lån, medan de marknadsräntebundna lånens andel ökade. Vid årets slut bestod över en tredjedel av de nya mark-krediterna och omkring en fjärdedel av kreditstocken av lån bundna vid heliborräntor och långa marknadsräntor.

Finlands Bank ändrade i december sina rekommendationer om referensräntor så, att bankerna vid början av 1990 kunde ta i bruk s.k. primräntor som referensräntor inom in- och utlåningen. Dessa räntor, som beviljades bankernas bästa kunder, ökade dels konkurrensen mellan bankerna, dels den marknadsbaserade kreditgivningen och medelsanskaffningen.

Räntedifferensen mellan bankernas in- och utlåning i mark krympte ytterligare och bidrog till att försvaga bankernas resultat. Detta berodde dock inte på den skärpta räntekonkurrensen mellan bankerna, utan främst på att kostnaderna för den allt större kortfristiga medelsanskaffningen kännbart ökade på grund av de höga marknadsräntorna. Medelräntan för bankernas utestående krediter steg inte i motsvarande mån, eftersom krediträntorna till övervägande del var bundna vid grundräntan eller långa referensräntor, som inte varierade

lika mycket som marknadsräntorna. Vid räntesättningen av nya krediter beaktades självfallet heliborräntornas stegring oberoende av krediternas räntebindning.

Under 1989 inledde två nya affärsbanker, Interbank Ab och OP-Hembanken Ab, sin verksamhet. Därtill ombildades STS-Banken Ab och Mortgage Bank of Finland Ltd, som ändrade sitt namn till MB Aktiebank, vid början av 1990 till affärsbanker.

Utvecklandet av Finlands Banks instrument

Som ett led i en mera omfattande utveckling av formerna för interventionspolitiken och av penningmarknaden ändrade Finlands Bank under året verksamhetsprinciperna för sin dagsmarknad (se s. 7—8). Genom ändringarna markerades dagsmarknadens syfte att fungera endast som temporär finansieringskälla. Dessutom reviderade Finlands Bank genom ett beslut i december principerna för godkännande av de enskilda bankernas bankcertifikat i handeln med Finlands Bank samt för bankernas rätt till dagslån.

Finlands Bank godkände för sina penningmarknadsinterventioner från och med den 1 januari 1990 på ansökan endast bankcertifikat emitterade av banker som uppfyllde följande villkor:

- Bankens eget kapital överstiger det minimibelopp som Finlands Bank fastställer och som i januari 1990 var 200 Mmk.
- Banken uppfyller de minimisoliditetskrav som Internationella regleringsbankens (BIS) banktillsynskommitté, den s.k. Baselkommittén, uppställt.
- Banken fungerar som marknadsgarant på bankcertifikatmarknaden.

Dessa banker skulle dessutom förbinda sig att underställa sig Finlands Banks riskkontroll. De fick också delta i Finlands Banks handel med bankcertifikat och kunde på ansökan beviljas dagslånerätt. Vid förlust av tidigare rättigheter tillämpas i regel en övergångsperiod av ett år.

Ändringarna av dagsmarknadssystemet klar gjorde att systemet var avsett som sista utväg att utjämna dagliga likviditetsvariationer. De ändrade bestämmelserna om handeln med bankcertifikat och dagslånerätten ökade stabiliteten på marknaden genom att endast tillräckligt stora, internationellt solida banker som

aktivt deltar i handeln på penningmarknaden fick höra till den krets som direkt omfattades av centralbankens interventionspolitik. Till dessa hade tidigare samtliga affärsbanker, men inte andra banker, fått höra.

Finlands Bank hade aktivt gått in för att utveckla systemet med kassareservdepositioner för att det bättre skulle motsvara de förändrade förhållandena på finansmarknaden. Systemet, som grundade sig på kassareservavtalet från 1984, hade beträffande såväl kassareservbasen som sin institutionella täckning blivit för smalt. Detta gav upphov till skevheter på finansmarknaden, då de relativa kostnaderna mellan olika finansieringsalternativ ändrades på administrativa grunder. Finlands Banks strävan var därför att skapa ett konkurrens-mässigt mera neutralt system.

Finlands Bank medverkade i kassareservarbetsgruppen, som finansministeriet hade tillsatt för att utreda stiftandet av en permanent lag. I arbetsgruppens promemoria, som lämnades i maj, rekommenderades dock att kassareservdepositionssystemet inte skulle grundas på en lag, om ett avtalsbaserat system kunde upprätthållas. Ett avtalsbaserat system skulle ge flexiblare möjligheter än ett lagstadgat, vilket enligt arbetsgruppen var nödvändigt på en finansmarknad som integreras internationellt. En effektiv användning av instrumentet krävde internationell harmonisering och en sådan hade ännu inte påbörjats. Finlands Bank förde under slutet av året förhandlingar med bankerna om en revidering av kassareservavtalet mellan Finlands Bank och finansinstituten.

Liberaliseringen av valutareglerna

Finlands Bank bidrog till att öka konkurrensen på den finländska finansmarknaden, som dominerades av ett fåtal finansiella grupperingar, genom att ytterligare lindra valutareglerna och öppna marknaden för utlänningar. Avregleringen skedde successivt för att såväl marknaden som myndigheterna skulle ges tid att anpassa sig till förändringarna.

Finlands Bank befriade vid början av juli direktinvesteringarna i utlandet för företag inom finansieringssektorn och försäkringsanstalter från tillstånd. Detta innebar att samtliga direktinvesteringar i utlandet utom privatpersoners direktinvesteringar och direktinvesteringar i länder som Finland har betalningsavtal med hade frigetts.

Vid början av september liberaliserade Finlands Bank kapitalimporten och -exporten. Det blev tillåtet att utan Finlands Banks tillstånd och utan någon övre beloppsgräns i utlandet köpa bostäder och fastigheter, investera i värdepapper och varor och göra depositioner. Ändringarna gällde dock inte företag som bedriver finansierings- eller försäkringsverksamhet och inte heller hushåll. Det blev också tillåtet att bevilja krediter på över ett år till utlandet. För hushållens del uppskötts motsvarande liberaliseringar av skatteskal, dock högst till juli 1990. Samtidigt fick företagen rätt att via finländska valutabanker uppta utländska krediter med över ett års löptid; detta gällde inte företag inom finansieringssektorn, försäkringsanstalter eller bostads- eller fastighetsaktiebolag. Också direktinvesteringarna i Finland frigavs, fränsett investeringar i finansierings- och försäkringssektorn eller från länder som Finland har betalningsavtal med.

I december beslöt Finlands Bank tillåta försäljning till utlandet av nya masskuldebrev i mark med en löptid på över ett år räknat från den 1 februari 1990 med undantag av masskuldebrevslån som emitteras av bostads- och fastighetsaktiebolag. Tidigare emitterade lån omfattades inte av beslutet. Den 1 februari 1990 blev det också tillåtet för valutaexportörer att emittera masskuldebrevslån i mark i Finland.

Efter dessa åtgärder var kapitalrörelserna så gott som helt befriade från valutareglering. Undantag utgjorde bl.a. en del av de kortfristiga kapitalrörelserna, hushållens utländska upplåning och högst fram till juli 1990, hushållens investeringar i utlandet.

Lagstiftningsprojekt som påverkar finansmarknadens verksamhetsmiljö

Värdepappersmarknadslagen och lagen om värdepappersförmedlingsrörelse trädde i kraft vid början av augusti. Värdepappersmarknadslagen tillämpas på värdepappersemissioner till allmänheten och på den offentliga handeln med värdepapper. Lagen omfattar stadganden om god sed i värdepappershandel, marknadsföring av värdepapper, emissioner och informationsskyldighet. Genom lagen blev börsverksamheten beroende av koncession och underställd bankinspektionens tillsyn. Vidare definierar och kriminaliserar lagen insideraffärer. Genom lagen om värdepappersförmedlingsrö-

relse infördes koncessionstvång för värdepappersförmedling och värdepappersförmedlingen underställdes offentlig tillsyn. Lagen stadgar bl.a. om förmedlingsföretagens minimiaktkapital (en miljon mark) och likviditet.

Finlands Bank deltog aktivt i beredningen av lagstiftningen om kapitalmarknaden. Värdepappershandelskommitténs andra delbetänkande, som innehöll förslag till utvecklande av lagstiftningen i synnerhet med tanke på place-rarskyddet, blev färdigt 1989. Också den arbetsgrupp som berett en reform av masskuldebrevslagen gav sitt betänkande i början av året. Arbetsgruppen föreslog att någon ny masskuldebrevslag inte skulle utarbetas utan att stadganden om masskuldebrev skulle tas med i värdepappersmarknadslagen.

Finlands Bank medverkade under året i den fortsatta beredningen av värdeandelssystemet. Övergången till värdeandelssystemet innebär att de fysiska värdepapperen slopas och ersätts med registreringar i ADB-system. För att sköta andelsregistret grundades hösten 1989 Finlands Aktiecentralregister Andelslag och för att handha koordineringen av hela systemet i slutet av januari 1990 Värdeandelsföreningen. Propositionen med förslag till lag om värdeandelssystemet tas upp till behandling i riksdagen i början av 1990.

För att sköta clearingn och betalningarna inom penningmarknadshandeln grundades Helsingfors Penningmarknadscentral Ab. Aktiemajoriteten i bolaget tecknades av Finlands Bank och resten av aktierna av de fem största affärsbankerna och staten. Clearingcentralen inleder sin verksamhet sommaren 1991. Avsikten är att penningmarknadshandeln skall tas med i värdeandelssystemet.

Beredningen av en omfattande ramlag för finansmarknaden inleddes. Den arbetsgrupp som finansministeriet tillsatt för att bereda en finansieringsverksamhetslag fick sitt betänkande färdigt i november. Enligt arbetsgruppens förslag skulle lagen tillämpas på alla former av yrkesmässig förmedling av finansiering till allmänheten fränsett depositionsbanks-, försäkrings- och värdepappersmarknadsverksamhet som regleras i särskilda lagar. Genom en omfattande enhetlig lag skulle jämlika konkurrensförutsättningar bäst kunna garanteras på den ständigt föränderliga marknaden. Ett annat viktigt mål skulle vara att säkerställa att samtliga sammanslutningar som idkar yrkesmässig finansieringsverksamhet har en solid

grund så att allmänhetens ställning på finansmarknaden tryggades.

Förslaget till en ny lag om depositionsbanker bereddes ännu 1989. Avsikten var att soliditetskraven i lagen skulle överensstämma med Baselkommitténs rekommendationer, som också utgör grunden för Europeiska gemenskapernas minimikrav. Den finländska lagstiftningen blir sannolikt dock i detta hänseende något lindrigare än de internationella normerna. De största skillnaderna gäller behandlingen av uppskrivningsfonder och fordringar på försäkringsbolag vid beräkningen av det egna kapitalet och vid riskklassificeringen av fordringarna. Propositionen avläts till riksdagen i december.

Ett betänkande i anslutning till den internationella integrationen lämnades i slutet av januari 1990 av filialkontorsarbetsgruppen, som hade tillsatts av finansministeriet. Arbetsgruppen föreslog att utländska banker skulle tillåtas grunda också filialkontor i Finland och att lagstiftningen med det snaraste skulle ändras.

Den tidsbestämda valutalagen som stiftas för fem år löper ut vid utgången av 1990. Finlands Bank var representerad i den kommitté som beredde en revidering av lagen. Kommittén gav sitt betänkande till finansministeriet i slutet av januari 1990.

Beskattningen i anslutning till finansmarknaden utvecklades under året. Avoir fiscal-systemet inom företagsbeskattningen, om vilket stadgats redan tidigare, trädde i kraft vid början av 1990. Giltighetstiden för lagen om skattelättnader för depositioner och obligationer upphör vid slutet av 1991. En arbetsgrupp som tillsatts av finansministeriet undersökte om lagen kunde ersättas med källbeskattning av kapitalinkomster. En lag om kreditkatt närmast på företagets utländska upplåning godkändes 1989. Lagen som kompletterar stämpelskattesystemet trädde i kraft den 1 februari 1990.

Övrig myndighetsutövning

Arrangemangen med de länder som Finland har betalningsavtal med

Finland hade 1989 ett clearingbaserat betalningssystem med Bulgarien, Sovjetunionen och Tyska demokratiska republiken. Som clearingvaluta i transaktionerna med Bulgarien och Tyska demokratiska republiken användes finska mark och i transaktionerna med Sovjetunionen rubel. Clearingkontot med Bulgarien visa-

de liksom under tidigare år ett tillgodohavande (vid årets slut 92 Mmk) och kontot med Tyska demokratiska republiken en skuld (vid årets slut 93 Mmk) för Finland.

Tillgodohavandet på clearingkontot med Sovjetunionen, som uppstått på grund av överskottet i Sovjethandeln, minskade avsevärt under 1989, vilket motsvarade de mål som hade uppställts vid varuutbytesförhandlingarna hösten 1988. I slutet av september övergick saldoto i en skuld för Finland; vid årsskiftet uppgick skulden till 83 milj. rubel (550 Mmk). Mot slutet av året amorterade Sovjetunionen 100 milj. rubel på den kredit på 285 milj. rubel som 1987 hade överförts från clearingkontot till ett räntebärande specialkonto. Den återstående skulden på specialkontot skall betalas tillbaka före slutet av 1991.

Att Finlands Banks tillgodohavande avsevärt reducerades samtidigt som värdet av exporten till Sovjetunionen ökade var möjligt, eftersom betydande volymer råolja och oljeprodukter förmedlades från Sovjetunionen via Finland till tredje land och eftersom en del av Finlands export av maskiner och utrustning finansierades med krediter som finländska finansinstitut beviljade Sovjetunionen. Också den export som betalades i konvertibla valutor ökade. Energiimportpriserna, som låg betydligt över föregående års nivå, bidrog till att höja värdet av importen från Sovjetunionen och ökade därmed Finlands exportmöjligheter.

Finland och Sovjetunionen undertecknade i oktober ett femårigt ramavtal, det nionde i ordningen, om 1991—1995 års varuutbyte och betalningar. Beträffande betalningssystemet följde det nya ramavtalet den gällande överenskommelsen från 1988. Vid förhandlingarna, som fördes i ett skede av snabba omvälvningar i Sovjetunionens utrikeshandel och ekonomi, kunde något beslut om clearingvalutan för betalningarna under den kommande femårsperioden inte fattas. Frågan skulle avgöras före halvårsskiftet 1990.

Under året undertecknades också ett avtal mellan Finland och Sovjetunionen om främjande av investeringar och ett ömsesidigt skydd för investeringar. Varuutbytesprotokollet för 1990 undertecknades i december 1989.

Förvaltningen av valutareserven

Principerna för placeringen av valutareserven ändrades inte under året. Finlands Banks kon-

vertibla valutareserv placerades fortsättningsvis i valutadepositioner, utländska förstklassiga värdepapper (bl.a. statsobligationer), guld och särskilda dragningsrätter. Valutadepositionerna finns i viktigare korrespondentbanker i de ledande industriländerna. För att en tillräcklig likviditet i reserven skall kunna garanteras, är valutadepositionerna relativt kortfristiga. Placeringsvalutornas sammansättning ändrades knappast alls under året. De viktigaste valutorna var US-dollar, D-marken, den japanska yenen och det brittiska pundet. Guldrisken ökade något och uppgick vid årsskiftet till drygt 62 ton. Guldet värderades i Finlands Banks balansräkning fortfarande till 35 mark/gram.

Fördelningen och förändringen av huvudposterna i den konvertibla valutareserven under året:

	Reserv 31.12.88	Mmk Förändring 31.12.89	Reserv
Guld.....	2 128	+ 51	2 179
Särskilda dragningsrätter	1 120	—154	966
Reservtranchen i Internationella valutafonden	940	+ 10	950
Konvertibla valutor, netto	24 373	—5 593	18 780
Summa	28 561	—5 686	22 875

Särskilda finansieringsarrangemang och konjunkturpolitiska specialdepositioner

De särskilda finansieringsarrangemangen

Finlands Banks särskilda finansieringsarrangemang — nyexportkrediter, finansiering av inhemska leveranser, s.k. KTR-krediter, och finansiering av kortfristiga exportkrediter — slopades vid början av 1989. Exportkreditstocken var vid årets slut endast obetydlig och de utestående långfristiga KTR-krediterna minskade under året med 18 procent till 2 mrd. mk.

Finlands Bank deltog 1988—89 inom ramen för ett temporärt finansieringsarrangemang i refinansieringen av bankernas skördeskadekrediter. Refinansieringslånen uppgick som mest till omkring 1200 Mmk. Räntan på lånen var lika med Finlands Banks grundränta plus en procentenhet. De sista lånen återbetalades i november 1989.

Enligt ett tidigare beslut fortsätter Finlands Bank att finansiera Utvecklingsområdesfonden Ab (Kera) fram till början av 1991. År 1989 tecknade Finlands Bank ett kreditdebenturlån på 146 Mmk som Kera emitterade.

Konjunkturpolitiska specialdepositioner

Statsrådet hade i januari 1988 fattat beslut om ett omfattande konjunkturpolitiskt åtgärds-paket, som gällde investeringsreserveringar¹, företagets konjunkturdepositioner² och exportdepositioner³. Åtgärderna var till övervägande del i kraft ännu under 1989.

Användningsperioden för de investeringsreserveringar som gjorts före 1985 fortsätter enligt statsrådets beslut till utgången av 1990. Depositioner i anslutning till utnyttjade investeringsreserveringar återbetalades under året till ett belopp av 0.5 mrd. mk, medan nya depositioner gjordes till ett belopp av 4.3 mrd. mk. De inestående depositionerna uppgick vid årets slut till 10.2 mrd. mk.

I juli godkändes en permanent lag om ändring av lagen om investeringsreserveringar. Lagen trädde i kraft den 1 januari 1990. Den viktigaste ändringen var att också yrkesutövare fick rätt att göra investeringsreserveringar mot tidigare endast skattskyldiga som bedriver affärsverksamhet. En lag med samma innehåll hade temporärt varit i kraft redan från början av 1989. Effekten av lagändringarna, bl.a. en

¹ Genom systemet med investeringsreserveringar (lagen om investeringsreserveringar 1094/78 och lagen om ändring av lagen om investeringsreserveringar 660/89), som skapats att tjäna som ett konjunkturpolitiskt medel, söker regeringen medverka till att de skattskyldiga — de som bedriver affärs- eller yrkesverksamhet — frivilligt uppskjuter sina investeringar från en högkonjunktur till en period med långsammare tillväxt. Systemet tillåter de skattskyldiga att i bokslutet göra en reservering som är avdragsgill i beskattningen, men förpliktar dem att i Finlands Bank deponera ett belopp motsvarande hälften av reserveringen. Den skattskyldiga får lyfta depositionen då reserveringen vid en tidpunkt som fastställs av statsrådet skall användas till investeringar.

² Konjunkturdepositioner kan i syfte att utjämna konjunkturväxlingar med statsrådets beslut uppbäras av skattskyldiga som idkar affärsverksamhet (konjunkturdepositionslagen 53/77). Depositionens belopp baserar sig på skattörena i kommunalbeskattningen.

³ Statsrådet kan med stöd av exportdepositionslagen (578/79) för att utjämna konjunkturutvecklingen bestämma att exportdepositioner skall erläggas, om exportpriserna stigit till en sådan nivå att exportinkomstökningen uppenbart skulle skada en stabil utveckling av ekonomin.

ökning i antalet depositioner, märks i Finlands Bank först under 1990.

Enligt statsrådets beslut från januari 1988 upphörde indrivningen av konjunkturdepositioner från företagen vid slutet av mars 1989. Vid årets utgång uppgick konjunkturdepositionerna på statens konto i Finlands Bank till 1.3 mrd. mk.

Statsrådet beslöt i januari 1989 att exportdepositioner från och med februari ett år framåt skulle uppbäras på cellulosapapper⁴. Indrivningen avbröts dock redan vid början av maj till följd av det försämrade marknadsläget. I september 1989 beslöt statsrådet att perioden för uppbörd av exportdepositioner för cellulosa, som hade fastställts i september 1988, skulle förlängas med sex månader till den 22 mars 1990. Exportdepositionen för cellulosapapper uppgick till 3 och för cellulosa till 4.5 procent av exportpriset. Vid slutet av året hade 0.2 mrd. mk influtit i exportdepositioner i Finlands Bank.

Statsrådet fattade inte något beslut om återbetalning av konjunktur- eller exportdepositioner.

Statens skatteinkomster ökade avsevärt under 1989. Staten började i oktober placera sina kassamedel i Finlands Bank. Dessa s.k. kassamedelsdepositioner uppgick vid årets slut till 3.8 mrd. mk. I statsbudgeten för 1990 grundades statens pensionsfond och kassamedelsdepositionerna blev den 1 februari 1990 pensionsfondsdepositioner.

Betalningsmedelsförsörjningen

I det regionala penningförsörjningssystemet, som hade införts i oktober 1988, gjordes under

⁴ Cellulosapapper = s.k. träfritt tryckpapper

året vissa tekniska ändringar som förbättrade systemets effektivitet.

Sedelhanteringen i Finlands Bank automatiserades ytterligare. Utöver de två sorteringsmaskiner som fanns i huvudkontoret beslöt banken skaffa fyra nya sedelsorteringsautomater. Maskinerna kommer att placeras i avdelningskontoren i Kuopio, Tammerfors, Uleåborg och Åbo. Härigenom ändras kontorens uppgifter så, att arbetet ökar i de fyra nämnda kontoren, medan det minskar i de övriga åtta kontoren. Sorteringsmaskinerna levereras och tas i bruk 1990.

Risken för sedelförfalskning har ökat bl.a. på grund av färgkopieringsmaskinernas snabba utveckling. Också Finlands Bank måste ägna mer uppmärksamhet än förut åt att avslöja förfalskningar och garantera en tillförlitlig kontroll. De nya sedelsorteringsmaskinerna säkerställer Finlands Banks möjligheter att kontrollera sedlarnas äkthet. I Finland har förfalskningar förekommit i relativt liten omfattning, men 1989 påträffades över ett hundra tiomarkssedlar som förfalskats på samma sätt.

Systemet med kontantmedelskrediter ändrades inte under året. Kontantmedelskrediterna är räntefria krediter som Finlands Bank beviljar bankerna för att finansiera deras innehav av kassamedel. Kontantmedelskrediten växte under året med 11 procent och uppgick till i genomsnitt 2 830 Mmk per dag.

Tillväxten i beloppet av utelöpande sedlar och mynt i relation till bruttonationalprodukten avtog. Bankernas innehav av sedlar och mynt tilltog ytterligare, vilket förklarades av det ökade antalet bankautomater. Det relativa beloppet av allmänhetens innehav av sedlar och mynt förblev i det närmaste oförändrat.

Finlands Banks bokslut

Balansräkning, mk

Aktiva	31.12.1989	31.12.1988		
<i>Guld och valutafordringar (1)</i>				
Guld	2 179 497 897,31	2 128 364 702,89		
Särskilda dragningsrätter	966 387 806,71	1 120 012 532,34		
Reservtranchen i Internationella valutafonden .	949 501 591,96	939 580 162,51		
Konvertibla valutor	18 821 500 461,08	24 491 703 481,41		
Bundna valutor	92 492 011,45	1 073 300 228,65	29 752 961 107,80	
<i>Övriga fordringar på utlandet (1)</i>				
Markandelen i Internationella valutafonden	2 102 573 520,04	2 282 665 349,48		
Tidsbunden kredit	1 197 737 360,00	1 916 048 844,00	4 198 714 193,48	
<i>Fordringar på finansinstitut (2)</i>				
Dagslån	38 162 785,67	463 303 322,70		
Bankcertifikat	33 229 760 350,69	7 186 778 119,33		
Kontantmedelskrediter...	3 310 176 000,00	2 919 981 000,00		
Finansiering av skörde-skadekrediter	—	1 221 767 096,56		
Masskuldebrev	2 237 915 000,00	2 324 873 500,00		
Övriga	237 901 100,00	267 405 770,86	14 384 108 809,45	
<i>Fordringar på den offentliga sektorn (3)</i>				
Statens skuldförbindelselån	—	88 355 489,25		
Masskuldebrev	7 950 552,00	19 631 461,00		
Statens metallmyntsansvar	1 129 130 499,20	1 019 631 447,50	1 127 618 397,75	
<i>Fordringar på företag (4)</i>				
Exportfinansiering	1 481 148,17	399 715 097,29		
Finansiering av inhemska leveranser (KTR)	1 696 996 133,50	2 205 423 385,00		
Masskuldebrev: KTR-krediter	301 644 970,30	217 873 290,10		
Masskuldebrev: Övriga ..	20 849 999,70	34 649 999,40		
Övriga	185 975 269,35	183 295 321,79	3 040 957 093,58	
<i>Övriga fordringar (5)</i>				
Resultatregleringar	464 292 455,52	668 321 060,88		
Övriga	107 179 679,38	118 498 249,53	786 819 310,41	
Summa	69 279 106 592,03	53 291 178 912,47		

Passiva	31.12.1989	31.12.1988		
<i>Valutaskulder (1)</i>				
Konvertibla valutor	41 576 055,71	118 966 485,99		
Bundna valutor	655 783 284,66	128 383 995,27	697 359 340,37	247 350 481,26
<i>Övriga utländska skulder (1)</i>				
Internationella valutafondens markkonton	2 102 609 774,38	2 282 677 327,10		
Tilldelade särskilda dragningsrätter	757 524 087,20	799 760 327,20	2 860 133 861,58	3 082 437 654,30
<i>Utelöpande sedlar och mynt (6)</i>				
Sedlar	12 072 975 487,00	10 600 827 958,00		
Metallmynt	1 056 316 652,00	948 738 985,12	13 129 292 139,00	11 549 566 943,12
<i>Bankcertifikat (7)</i>			—	1 130 000 000,00
<i>Skulder till finansinstitut (8)</i>				
Dagsdepositioner	568 989 979,45	127 567 767,18		
Kassareservdepositioner .	25 506 035 002,00	19 039 453 624,00		
Kapitalimportdepositioner	190 000 000,00	—		
Övriga	37 977 417,15	81 047 477,53	26 303 002 398,60	19 248 068 868,71
<i>Skulder till den offentliga sektorn (9)</i>				
Checkräkningar	87 760,68	507 446,78		
Kassamedelsdepositioner .	3 770 000 000,00	—		
Konjunkturfondsdeposition	—	900 000 000,00		
Konjunkturdepositioner .	1 319 199 138,62	981 122 203,84		
Exportdepositioner	234 936 785,00	20 187 924,00		
Övriga	923 526,45	914 760,00	5 325 147 210,75	1 902 732 334,62
<i>Skulder till företag (10)</i>				
Investerings- och fartygsanskaffningsdepositioner	10 227 518 474,87	6 446 632 851,85		
Kapitalimportdepositioner	582 522 901,80	348 684 126,10		
Övriga	—	1 364 232,69	10 810 041 376,67	6 796 681 210,64
<i>Övriga skulder (11)</i>				
Resultatregleringar	1 241 198 968,97	1 064 137 008,30		
Övriga	52 990 872,20	42 955 032,82	1 294 189 841,17	1 107 092 041,12
<i>Värderegleringskonto och reserveringar (12)</i>				
			2 695 823 384,33	2 391 077 656,96
<i>Sitras kapital</i>			400 000 000,00	400 000 000,00
<i>Eget kapital (13)</i>				
Grundfond	5 000 000 000,00	5 000 000 000,00		
Reservfond	436 171 721,74	88 360 833,39		
Räkenskapsårets vinst ...	327 945 317,82	347 810 888,35	5 764 117 039,56	5 436 171 721,74
Summa	69 279 106 592,03	53 291 178 912,47		